

Opis źródła:

W 1980 roku rząd PRL obawiał się rosnącego wpływu opozycyjnych organizacji, takich jak Komitet Obrony Robotników (KOR) i inne ugrupowania antyrządowe. KOR, wraz z organizacjami pokrewnymi, odgrywał kluczową rolę w mobilizowaniu społeczeństwa przeciwko władzy komunistycznej, co zagrażało stabilności systemu socjalistycznego w Polsce. Rząd postrzegał te organizacje jako niebezpieczne z kilku powodów: miały one silne powiązania z robotnikami, inteligencją oraz ruchem "Solidarność", co dawało im szerokie poparcie społeczne. Dodatkowo, różnorodność ideologiczna i współpraca między grupami opozycyjnymi, takimi jak KSS KOR, Konfederacja Polski Niepodległej (KPN) czy Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO), stanowiły poważne wyzwanie dla rządzących. Władze obawiały się, że te organizacje dążą do rozmontowania struktur państwa socjalistycznego od wewnątrz i przywrócenia systemu kapitalistycznego, co w rezultacie mogłoby prowadzić do destabilizacji kraju.

Miejsce wydania:

P. Hac, *Czego obawiała się władza? Studium naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych z końca 1980 r. na temat ówczesnej sytuacji politycznej w Polsce*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”, 2020, t. 13, s. 319–344.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, AIPN, 003263/109, oryginał, mps.27

Tekst źródła:

1980 październik–listopad, Warszawa – Opracowanie pt. „Przewidywany bieg wydarzeń społeczno-politycznych w PRL oraz propozycje działań resortu spraw wewnętrznych do czasu wprowadzenia stanu wyjątkowego (tezy studium naukowego)” przygotowane przez zespół pracowników naukowych Akademii Spraw Wewnętrznych

[...]

Zgodnie z otrzymanym poleceniem zespół skoncentrował uwagę na realizacji dwóch celów:

1. Opracowaniu wariantów dalszego rozwoju sytuacji politycznej w naszym kraju oraz prawdopodobnych zamiarów przeciwników ustroju socjalistycznego.
2. Zaproponowaniu kierunków oraz metod działania resortu spraw wewnętrznych (RSW) w walce z przeciwnikami ustroju socjalistycznego do czasu wprowadzenia stanu wyjątkowego.

Realizacja tych celów wiązała się jednak z koniecznością dokonania ogólnej analizy aktualnego układu sił politycznych w PRL.

Zespół wykorzystał w opracowaniu różne źródła, a przede wszystkim: dzieła klasyków marksizmu-leninizmu, literaturę przedmiotu polską i obcojęzyczną dotyczącą głównie zamachów stanu, buntów i zamieszek, dostępne enuncjacje krajowych i za-granicznych ośrodków dywersji politycznej dotyczące działań kóntrewolucyjnych w naszym kraju i innych państwach socjalistycznych, a także analizy wydarzeń w roku 1956–[19]57 na Węgrzech i w Polsce, wydarzeń w Polsce i Czechosłowacji w roku 1968 oraz w Polsce w latach 1970, 1976 oraz 1980.

Zespół nie dysponował aktualnymi materiałami charakteryzującymi działalność przeciwników politycznych od strony rozpoznania operacyjnego RSW.

Z uwagi na ogromną rozległość problematyki związanej z realizacją wskazanych wyżej celów, jak również krótki okres wyznaczony zespołowi na przedstawienie pisemnego

opracowania, nadano mu formę tezę. W takim wypadku autorzy czują się upoważnieni do stosowania szeregu ogólnie przyjętych i zrozumiałych w naszym re-sorcie skrótów myślowych, jak również odstąpili od wskazywania źródeł inspirujących poszczególne poglądy i oceny.

W opracowaniu odstąpiono również od analizy przyczyn i warunków aktualnego kryzysu politycznego, społecznego i gospodarczego, przyjmując, że odpowiedź na te pytania została udzielona w toku obrad VI Plenum KC PZPR.

[...]

2.1. Ogólna charakterystyka przeciwników politycznych ustroju socjalistycznego

Przeciwnicy polityczni są zróżnicowani zarówno ideowo, jak i organizacyjnie. Różne jest również ich geograficzne rozmieszczenie na terytorium kraju oraz liczebność.

W najogólniejszym ujęciu przeciwników politycznych, zwanych dalej siłami przeciwnika, podzielić można na trzy główne nurty – grupy z punktu widzenia orientacji ideologicznej:

1. Nurt socjaldemokratyczny (rewizjonistyczno-reformistyczny), w skład którego wchodzi: KSS KOR (Komitet Samoobrony Społecznej – Komitet Obrony Robotników), KSCh (Komitet Samoobrony Chłopskiej). Ugrupowania te posługują się terminologią socjalistyczną, docierają do środowisk robotniczych, inteligenckich i wiejskich.

Celem działania jest stopniowe rozsadzanie struktur modelowych państwa od wewnątrz oraz zastąpienie ich strukturą socjaldemokratyczną. Ugrupowania te nie posiadają dokumentu w postaci deklaracji ideowej. Istnieją bardzo silne związki i współpraca z NSZZ „Solidarność” oraz wpływy w nie-których publikatorach. Ze względu na liczebność, związki oraz wpływy jest to aktualnie najgroźniejsze ugrupowanie polityczne.

2. Nurt narodowo-demokratyczny (prawicowo-nacjonalistyczny), w skład którego wchodzi: KPN (Konfederacja Polski Niepodległej), RMP (Ruch Młodej Polski), PPN (Polskie Porozumienie Niepodległościowe), RD (Ruch Demokratyczny), RWD (Ruch Wolnych Demokratów).

Celem działania tych ugrupowań jest obalenie władzy socjalistycznej, likwidacja ustroju socjalistycznego, wyłączenie Polski z Układu Warszawskiego i układów z ZSRR oraz przywrócenie kapitalizmu. Są to więc ugrupowania antysocjalistyczne i antyradzieckie. Dwa pierwsze ugrupowania posiadają statutową deklarację ideologiczną, PPN posiada założenia programowe, w stosunku do pozostałych brak jest w tej chwili informacji w tym zakresie.

W obecnej fazie działań stwierdza się wzajemną współpracę ugrupowań, jak również z KSS KOR. Nie wyklucza się tu w przyszłości wystąpienia różnic ideowych oraz wzajemnej walki. Z punktu widzenia liczebności są to ugrupowania małe, nie należy jednak lekceważyć „nośności” w części społeczeństwa głoszonych przez nie haseł nacjonalistycznych.

3. Pozostałe ugrupowania o różnej orientacji politycznej, do których zaliczyć możemy:

1) kierunek neoliberalny, a w nim ROPCiO (Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela) i RPPS (Ruch Porozumienia Polskich Socjalistów);

2) kierunek agrarystyczny, a w nim NZCh (Niezależny Związek Chłopski)¹⁷ i KSCh (Komitet Samoobrony Chłopskiej);

3) filie ugrupowań, a wśród nich TKN (Towarzystwo Kursów Naukowych), LU TKN (latające uniwersytety);

4) inne ugrupowania, a wśród nich: grupy syjonistyczne (zwłaszcza w KSS KOR), grupy anarchistyczne (o których brak jest bliższych danych), ugrupowania nacjonalistyczne mniejszości narodowych (proniemieckie, ukraińskie itp.). W ramach tych ugrupowań działają niewątpliwie siły agenturalno-dywersyjne obcych wywiadów.

Słowniczek pojęć:

KSS KOR - czyli Komitet Samoobrony Społecznej "KOR", to niezależna organizacja społeczna, która powstała w Polsce w 1976 roku. Jej głównym celem było wspieranie osób prześladowanych przez władze komunistyczne oraz ochrona praw człowieka. KOR angażował się w dokumentowanie przypadków represji, organizowanie pomocy prawnej i materialnej dla ofiar, a także prowadzenie działalności edukacyjnej. W miarę rozwoju sytuacji politycznej w Polsce KOR stał się jednym z kluczowych podmiotów w tworzeniu zjawiska ruchu opozycyjnego, który ostatecznie przyczynił się do obalenia komunizmu w 1989 roku. Współpraca KOR z innymi grupami opozycyjnymi, jak Solidarność, miała istotne znaczenie dla formowania się demokratycznych struktur w Polsce.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie dwa cele miała realizować grupa w opracowywaniu dokumentu?
2. W jaki sposób zespół zdefiniował przeciwników politycznych ustroju socjalistycznego?
3. Co to jest KSS KOR i jakie ma cele?
4. Jakie różnice ideowe mogą wystąpić w przyszłości między ugrupowaniami przeciwników politycznych?
5. Jakie działania podejmował zespół w zakresie analizy kryzysu politycznego, społecznego i gospodarczego?
6. Jakie są przykłady ugrupowań działających w ramach sił agenturalno-dywersyjnych obcych wywiadów?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie przewidywane były metody walki Resortu Spraw Wewnętrznych z przeciwnikami ustroju socjalistycznego przed wprowadzeniem stanu wyjątkowego?
2. Jak zespół postrzegał związki między KSS KOR a NSZZ „Solidarność”?

Literatura pomocnicza:

M. Zbrożek, *Operacja „Lato-80”. Preludium stanu wojennego. Dokumenty MSW 1980–1981*, Pelplin 2003.

F. Puchała, *Kulisy stanu wojennego 1981–1983*, Warszawa 2016.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis